

Afspraken werden niet nagekomen, terwijl de eisen waren versoepeld

Rogier Hörchner

Zonder statiegeld

In ruil voor de afschaffing van statiegeld op plastic flessen, zou de verpakkingindustrie zelf gaan inzamelen. Maar de bedrijven hebben zich aan geen enkele afspraak gehouden.

TEXST | Hans Marjtsaen

FOTO COLOURBOX

En 'legal opinion' noemt hij het, naar Brits voorbeeld. De Bredase advocaat Rogier Hörchner onderzoek met een juridische bril de harde afspraken die zijn gemaakt tussen de overheid en verpakkingindustrie. Die moeten wat de industrie betreft leiden tot de afschaffing van statiegeld per 1 januari 2015. Maar na 52 pagina's concludeert Hörchner dat er zoveel bindende afspraken niet zijn nagekomen, dat het statiegeldsysteem helemaal niet kan worden afgeschaft.

Hörchner deed zijn onderzoek, dat hij vandaag presenteert, in opdracht van de samenwerkende milieuroorganisaties en Tomra Systems, dat de automaten bouwt die in de supermarkten de flessen innemen. Het bedrijf blijft in de doelmatigheid van het statiegeldsysteem geloven, en wijst ook op de 800 banen die in de statiegeldbranche zullen verdwijnen als de regeling wordt afgeschaft.

De statiegelddiscussie in Nederland is er een van grote bedragen en enorme belangen. De tegenstanders van statiegeld hebben een harde en invloedrijke lobby waarop sommige ministers, staatssecretarissen en ambtenaren zich stukbeten, anderen lieten zich overhalen om juist voor de industrie te gaan werken.

De verpakkingindustrie, de frisdrankfabrikanten en de supermarkten vinden de inzameling van plastic flessen door statiegeld te omslachtig en te duur. Ze willen inzameling via de oranje containers. Voorstanders van statiegeld wijzen op de duizenden weggegooide plastic flesjes in de bermen. Op het zwerfvuil zit duidelijk géén statiegeld, anders zou het daar niet liggen.

Daarbij komt dat ingeleverde plastic flessen in de supermarkt al worden geselecteerd en niet vermengd raken met andere kunststof verpakkingen. Ze vormen dus een veel zuiverder afvalstroom waarvan weer hoogwaardige producten kunnen worden gemaakt. Daarom zwe-

ren de buurlanden bij dit systeem.

Het statiegeldsysteem is veel minder duur dan de industrie wil doen geloven. Blijkt uit een rapport van onderzoeks- en adviesbureau CE Delft dat deze week uitkwam. Uitkomst: de kosten per petfles komen niet uit op 5,9 euro-cent zoals de Wageningen Universiteit eerder berekende, maar op 3,0 eurocent. Volgens CE Delft zijn in het WUR-rapport kosten zwaar over-, en opbrengsten zwaar onderschat. Zo is de prijs van ruimtegebruik 100 procent te hoog berekend, de opbrengst van per-materiaal 60 procent te laag.

Nederland was na de Tweede Wereldoorlog een land van statiegeld, en dat werkte prima met een grote bevolkingsdichtheid en kleine transportafstanden. Producenten en leveranciers kregen meer dan 95 procent van hun verpakkingen terug als grondstof.

Milieuministers als Ed Nijpels (VVD, 1986-1989) en Hans Alders (PvdA 1989-1994) wilden het statiegeldsysteem daarom uitbreiden. Daar kwam halverwege de jaren negentig de klad in, toen de frisdrankfabrikanten voor het eerst kleine kunststof flesjes op de markt brachten. Omdat zij beloofden dat deze niet meer dan twee procent van de totale markt zouden uitmaken, kwam er voor dit segment géén statiegeld. Maar inmiddels worden meer kleine dan grote flessen verkocht.

Het statiegeldsysteem is veel minder duur dan de industrie wil doen geloven, blijkt uit een rapport van CE Delft

Milieuminister Jan Pronk (PvdA, 1998-2002) die plotseling de bermen vol zwerfvuil zag, dreigde de industrie met statiegeld op kleine flesjes en flesjes, als niet tachtig procent van dat afval werd ingezameld en hergebruikt. Fermie taal, maar die verstomde in dit dossier.

De volgende bewindspersoon was geen minister meer, maar een staatssecretaris. Pieter van Geel (CDA, 2002-2007) gaf leiding aan een uitgekleed milieudepartement, terwijl de industrie haar lobby juist opvoerde. Er werd nog wel in een zogenaamd bindend Verpakkingenbesluit opgenomen dat 95 procent van de grote drankverpakkingen en 55 procent van de kleine flesjes moest worden ingezameld. Maar de industrie haalde die cijfers bij lange na niet.

In een interne notitie van 29 augustus 2006 concludeerde Van Geel al dat 'de tegenprestatie aanzien van de inzameling van kleine flesjes door het bedrijfsleven niet wordt geleverd'. Maar maatregelen bleven uit. Het dreigement van Pronk met de invoering van statiegeld bleek onder Van Geel volstrekt loos. En zo zou het tot dit jaar blijven. Afspraken werden niet nagekomen, eisen versoepeld, en ex-stratsecretaris Van Geel liet zich inlijven door de frisdrankindustrie en lobbyt voor in plastic verpakt water. Topambtenaar Hester Klein Lankhorst, die jarenlang op het ministerie het verpakkingbeleid in haar portefeuille had, is directeur geworden van het Kennisinstituut Duurzaam Verpakken, dat wordt gefinancierd en gestuurd door de industrie.

Het was staatssecretaris Atsma (CDA) die in 2012 de finidief atzag van invoering van statiegeld op kleine flesjes, en in 2015 dat op grote flessen 'vrijwillig' maakte: lees afschafte. Hij deed dit omdat hij het 'gelooft' had, dat de verplichtingen zijn nagekomen, niet op basis van onderzoek. Dat heeft Hörchner nu wel gedaan.

De PvdA was altijd tegen de afschaffing van statiegeld, en het kersewse Kamerlid Manon Folke zei in haar maldenspeech in 2012 dat zij zich hard zou maken voor het behoud ervan.

Maatregelen bleven uit. Het dreigement van Pronk met de invoering van statiegeld bleek onder Van Geel volstrekt loos.

Maar al snel moest zij haar woorden terugnemen. Er werd inmiddels geregeerd met de VVD, en die partij hield vast aan de afschaffing. Hörchner stelt in zijn 'legal opinion' vast dat de industrie sinds 2006 de vastgestelde inzameldoelen niet heeft gehaald, ook al zijn die zelfs naar beneden bijgesteld. De inspectie constateert dit jaar-in-jaar-uit, maar onderneemt geen stappen. Verder zou er vóór de afschaffing een onafhankelijk en deskundig kennisinstituut zijn waaraan deskundige wetenschappers deelnemen die alle in Nederland voorkomende verpakkingen onderzoeken. De kern van het Kennisinstituut Duurzaam Verpakken van ex-ambtenaar Klein Lankhorst bestaat echter maar uit twee werknemers. Het moest als het gaat om inzameling en hergebruik 'concrete, hoogst haalbare en afdwingbare doelen' formuleren, maar niets daarvan, concludeert Hörchner. Ook van de belofte de kunststof pvc uit te bannen, kwam weinig terecht.

Producenten en importeurs hebben niet voldaan aan de afspraken die een voorwaarde zijn om te komen tot de afschaffing, of beter gezegd: 'vrijlating' van het statiegeldsysteem, is zijn conclusie. Of daaraan consequenties worden verbonden, is nu aan de Tweede Kamer. Maar ook de gemeenten zullen zich achter de oren krabben. Die gaven het bedrijfsleven eind 2012 nog het voordeel van de twijfel.